УДК 793.3:[37.017:39(=161.2)](06)

ХОРЕОГРАФІЧНЕ МИСТЕЦТВО ЯК ФАКТОР ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ МОЛОДІ

Куценко С. В., кандидат педагогічних наук, доцент кафедри хореографії та художньої культури, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини

Сучасна соціокультурна ситуація в Україні характеризується динамічними трансформаційними процесами, що впливають на всі сфери суспільного життя, зокрема на систему мистецької освіти та культурної комунікації. В умовах глобалізації особливого значення набуває проблема збереження національної самобутності та духовної спадщини. Одним із дієвих засобів реалізації цього завдання є мистецтво, здатне формувати ціннісні орієнтири, світогляд і культурну пам'ять молодого покоління. Хореографічне мистецтво, що інтегрує музику, рух, пластику та образність, має значний потенціал у справі виховання громадянської свідомості, національної гідності та любові до рідної культури. Саме тому дослідження ролі хореографії у формуванні національної ідентичності молоді є актуальним і має як теоретичне, так і практичне значення.

Метою дослідження є визначення ролі хореографічного мистецтва як чинника формування національної ідентичності молоді.

Для досягнення мети використано міждисциплінарний підхід, який поєднує культурологічний, мистецтвознавчий та педагогічний аналіз.

Проблематика національної ідентичності посідає провідне місце у сучасному світі, оскільки безпосередньо пов'язана з процесами державотворення, культурної консолідації та формування громадянської самосвідомості. У науковому дискурсі останніх десятиліть спостерігається активізація досліджень, спрямованих на уточнення змісту поняття «національна ідентичність», визначення її структури, компонентів і механізмів формування.

Дослідники аналізують взаємозв'язок національної ідентичності з іншими формами соціальної самоідентифікації, зокрема регіональною, етнічною та громадянською. Значну увагу приділено впливу соціально-політичних і культурних чинників на становлення національної самосвідомості, а також ролі ефективності державного управління, освітньої системи та медіапростору у формуванні солідарності громадян. Зростаючий інтерес викликають проблеми кризи та збереження національної ідентичності в умовах глобалізаційних процесів, інформаційної відкритості та міжкультурної інтеграції. Ці аспекти знаходять відображення у працях зарубіжних дослідників, зокрема М. Кастельса, Е. Сміта, Ф. Фукуями та інших, які трактують національну ідентичність як складний соціокультурний феномен, що поєднує історичну пам'ять, систему цінностей, традиції, мову та культуру спільноти. До вітчизняних дослідників, які зробили вагомий внесок у розроблення теоретико-методологічних аспектів проблеми національної ідентичності, належать В. Климончук, О. Кривицька, Л. Нагорна, М. Степико та інші. У їхніх працях національна ідентичність розглядається як системоутворювальний чинник суспільного розвитку, що забезпечує цілісність нації та спадкоємність культурних традицій.

Інтеграція знань про національну ідентичність із практикою хореографії дозволяє розглядати танець як комплексний культурний феномен, що поєднує художню, виховну та соціально-комунікативну функції, сприяючи формуванню цілісної системи національних цінностей у молоді. Сучасна молодь є чутливою до символічних форм культурного впливу. Хореографія, як синтез руху, музики та пластики, сприяє емоційному засвоєнню національних цінностей та формує ціннісні орієнтири. Національна ідентичність у хореографічному мистецтві виявляється у системі художніх, семіотичних та структурно-композиційних ознак, що забезпечують відтворення етнокультурних цінностей, колективної пам'яті та історичного досвіду народу. Вона реалізується через три взаємопов'язані аспекти: сюжетно-образний, символічно-пластичний та структурно-композиційний.

Відтворення сюжетів у танцювальному мистецтві передбачає інтерпретацію побутово-обрядових або історичних мотивів засобами хореографічної виразності. Сюжетно-образна складова сприяє формуванню емоційного зв'язку між виконавцем і культурними традиціями, адже дозволяє відтворити типові для національного фольклору моделі поведінки, соціальні ролі та світоглядні уявлення.

Художній образ у танці є естетичним узагальненням народного досвіду. Через пластику, міміку, темпоритм і музичний супровід передається характер персонажів, психологічна динаміка подій, колективні переживання. Такий підхід не лише зберігає фольклорні наративи, а й перетворює їх на засіб актуалізації духовних цінностей сучасної молоді. Досліджуючи специфіку художнього образу в народно-сценічному танці О. Бойко зазначає, що танцювальний образ є виразником національного художнього мислення. Танцювальний образ народжується у творчій уяві хореографа, втілюється акторами і відтворюється в уяві глядачів. Відтак він являє собою сплав образу-задуму (ідеї), образу-творення (художньопластичної реалізації) та образу-сприйняття (результату художньої комунікації) [1, с. 8]. Сюжетно-образний аспект хореографічного мистецтва сприяє моделюванню культурних архетипів, формуванню історичної пам'яті та ідентифікації особистості з національною спільнотою.

Етнокультурна символіка в хореографії є системою знаків, жестів і пластичних структур, що відображають традиційні уявлення про світ, людину і суспільство. Кожен рух, поза або фігура може мати семантичне навантаження, пов'язане з обрядами, природними явищами, родинними або трудовими процесами. Символічна мова танцю виконує комунікативну та ритуальну функції. Вона забезпечує передачу ціннісних орієнтацій через рухові патерни, які закріпилися у колективній свідомості. Так, колові композиції символізують єдність громади, підняття рук – звернення до вищих сил, а динамічні присідання – ознаку мужності та сили. Пластична символіка сприяє не лише художній виразності, але й формуванню етнокультурної компетентності молоді. Засвоюючи рухові коди, виконавці інтегрують у власний досвід систему національних цінностей, що посилює відчуття належності до українського культурного простору.

Композиційна структура танцювального твору є носієм історико-культурних смислів. Вона відображає специфіку національного світобачення через особливості драматургії, ритмічної організації, просторових побудов і динаміки розвитку образів. Циклічні або контрастні композиційні моделі уособлюють повторюваність природних і соціальних процесів, характерних для народного світосприйняття. Послідовність епізодів – від побутових до героїко-символічних – відтворює історичну еволюцію нації, її боротьбу, духовне оновлення та прагнення до свободи. Таким чином, на рівні композиції танець стає засобом репрезентації історичного досвіду

народу, зокрема його здатності до відродження та самозбереження. Для молоді така форма мистецького впливу має не лише естетичне, а й виховне значення, оскільки сприяє осмисленню власної ідентичності у контексті історико-культурної послідовності.

Отже, відтворення сюжетів і художніх образів забезпечує емоційно-наративний вимір національної ідентичності; етнокультурна символіка – її семіотичне наповнення; а композиційна структура – історико-світоглядне підґрунтя. Узгоджена взаємодія цих елементів формує цілісну модель художнього відображення національного буття, в якій танець постає засобом культурної комунікації, духовного виховання та збереження ідентичності українського народу в умовах сучасних цивілізаційних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бойко О. С. Художній образ в українському народно-сценічному танці: автореферат. к. мистецтвознавства, спец. : 26.00.01 – теорія й історія культури. К. : Київський нац. ун-т культури і мистецтв, 2008. 19 с.
2. Василенко К. Ю. Лексика українського народно-сценічного танцю. 3-тє вид. К. : Мистецтво, 1996. 496 с.
3. Голдрич О. Хореографія: посібник з основ хореографічного мистецтва та композиції танцю. 2-ге вид. Львів : Сполом, 2006. 172 с.
4. Климончук В., Національна ідентичність за умов глобалізації: дилеми та перспективи сучасної України. *Вісник Львівського університету. Серія філос.-політолог. студії*, 33, 2020., С. 108–114.
5. Кривицька О. В., Спільна ідентичність в умовах дезінтеграції українського суспільства: особливості і шляхи формування. *Наукові записки Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України*, 2018., С. 24–141.
6. Кисельов С., Сальникова А. Національна ідентичність українців. Дилема культурного і соціальнополітичного. *Політичний менеджмент.* 2003. Вип. 2. С. 31–40.
7. Рудакевич О. Взаємозв’язок національної ідентичності та культури в націєтворчому процесі. *Науковотеоретичний альманах «Грані».* 2010. Вип. 2. С. 155–158.